

2

Podstawowe pojęcia z zakresu bhp

ZAGADNIENIA

- Wypadki przy pracy
- Choroby zawodowe

Wypadek, zagrożenie, choroba zawodowa to pojęcia ogólnie znane z życia codziennego. Wymagają jednak ścisłego sprecyzowania, ponieważ w bhp są to terminy prawne.

2.1. Wypadki przy pracy

Za wypadek przy pracy, zgodnie z *Ustawą z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych*, uważa się: **zdarzenie nagłe, wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło**:

- podczas (lub w związku z) wykonywania przez pracownika zwykłych czynności albo poleceń przełożonych;
- podczas (lub w związku z) wykonywania przez pracownika czynności na rzecz pracodawcy, nawet bez polecenia;
- w czasie pozostawiania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy.

Z tytułu wypadków przy pracy Zakład Ubezpieczeń Społecznych realizuje świadczenia przewidziane w art. 6 ustawy o ubezpieczeniu społecznym.

ZAPAMIĘTAJ

Wypadek definiuje się jako niepożądane zdarzenie, które powoduje straty.

Zdarzenie może być zakwalifikowane jako wypadek przy pracy tylko wtedy, gdy wszystkie jego elementy (nagłość, przyczyna zewnętrzna, związek z pracą) wystąpią równolegle.

Wypadek ucznia to zdarzenie nagłe, wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w trakcie jego pozostawiania pod opieką szkoły lub placówki.

Zdarzenie może być zakwalifikowane jako wypadek ucznia tylko wtedy, gdy zaistnieją równocześnie wszystkie następujące elementy:

- nagłość,
- przyczyna zewnętrzna,
- pozostawianie ucznia pod opieką szkoły lub placówki (w trakcie zajęć lekcyjnych, pozalekcyjnych, w czasie przerw, na terenie szkoły i poza nią na praktykach, w warsztatach i na stanowiskach praktycznej nauki zawodu, wycieczkach, imprezach szkolnych i w innych sytuacjach)

- nie jest wywołane przyczyną zewnętrzną, np. atak padaczki,
- nie spowodowało urazu lub śmierci,
- zaistniało w czasie, w którym uczeń nie pozostawał pod opieką szkoły (w przypadku ucznia niepełnoletniego formalnie pozostaje on pod opieką opiekunów prawnych).

W zakresie uprawnień do świadczeń na równi z **wypadkiem przy pracy** traktuje się wypadek, któremu pracownik uległ między innymi:

- w czasie podróży służbowej, chyba że wypadek spowodowało postępowanie pracownika, które nie pozostaje w związku z wykonywaniem powierzonych mu zadań;
- przy wykonywaniu zadań zleconych przez działające u pracodawcy organizacje związkowe.

Zgodnie z art. 57b *Ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych* w zakresie uprawnień do świadczeń na równi z wypadkiem przy pracy traktuje się także **wypadek, któremu pracownik uległ w drodze do pracy lub z pracy**. Za drogę do pracy lub z pracy uważa się oprócz drogi z domu do pracy lub z pracy do domu również drogę do miejsca lub z miejsca:

- innego zatrudnienia lub innej działalności stanowiącej tytuł ubezpieczenia rentowego,
- zwykłego wykonywania funkcji lub zadań zawodowych albo społecznych,
- zwykłego spożywania posiłków,
- odbywania nauki lub studiów.

Wypadki te nazywa się **zrównanymi z wypadkami przy pracy** lub **traktowanymi na równi z wypadkami przy pracy** i uznaje za takie tylko wtedy, gdy równocześnie zaistnieją:

- nagłość,
- przyczyna zewnętrzna,
- związek z pracą.

PRZYKŁAD 2.1

Uczeń skierowany na praktykę zawodową, który szedł przez halę produkcyjną i niósł skrzynkę z narzędziami do naprawianej maszyny, potknął się o leżące na posadzce części, upadł i złamał rękę. W przedstawionej sytuacji występuje nagłość, przyczyna zewnętrzna i związek z pracą, czyli jest to wypadek traktowany na równi z wypadkiem przy pracy.

PRZYKŁAD 2.2

Pracownik po godzinach pracy powrócił na swoje stanowisko pracy, ponieważ zostawił tam dokumenty i nie mógł jechać samochodem do domu. Gdy sięgał na półkę, potrafił pojemnik, który spadł i zranił go w oko. Mimo zaistniałej szkody powstałej na stanowisku pracy, ponieważ zdarzenie nie ma związku z pracą, nie jest to wypadek przy pracy i pracownikowi nie przysługują świadczenia z tytułu wypadku przy pracy.

ZAPAMIĘTAJ

Pracownik, który uległ wypadkowi, jeżeli stan jego zdrowia na to pozwala, powinien niezwłocznie poinformować o zdarzeniu swojego przełożonego. Obowiązek ten dotyczy nie tylko poszkodowanego, lecz – zgodnie z art. 21 pkt 6 *Kodeksu pracy* – każdego pracownika.

Po ustaleniu okoliczności i przyczyn wypadku sporządza się dokumentację powypadkową, rejestruje wypadek w *Rejestrze wypadków przy pracy*, który prowadzi pracodawca, i przygotowuje statystyczną kartę wypadku dla GUS.

Ze względu na liczbę osób, które uległy wypadkom, wypadki dzieli się na **indywidualne** i **zbiorowe**. Wypadek zbiorowy to ten, któremu w wyniku tego samego zdarzenia uległy co najmniej dwie osoby. Procedury postępowania po zaistniałym wypadku zbiorowym są takie same jak przy wypadku indywidualnym i dla każdego z poszkodowanych sporządza się osobną dokumentację powypadkową.

Ze względu na rodzaj strat wypadki dzieli się na **urazowe** i **bezurazowe** (zdarzenie potencjalnie wypadkowe).

Wg Polskiej Normy PN-N-18001:2004 **zdarzenie potencjalnie wypadkowe** to niebezpieczne zdarzenie związane z wykonywaną pracą, podczas którego nie dochodzi do urazów lub pogorszenia stanu zdrowia. Zdarzenie potencjalnie wypadkowe wymiennie nazywa się zdarzeniem wypadkowym bezurazowym.

PRZYKŁAD 2.3

Uczeń poślizgnął się na mokrej podłodze korytarza szkolnego w drodze na zajęcia w pracowni, upadł i złamał nogę. Od początku działalności szkoły (trzy lata) przy sprzątanii zwilżano za jednym razem duży fragment korytarza, opóźniano jego wycieranie, a czasem czekano, aż sam wyschnie. Prawie codziennie któryś z uczniów ślizgał się na tej powierzchni. Stosunek wypadków bezurazowych do powodujących uraz w ciągu trzech lat wynosił 600 do 1.

Straty (niekiedy znaczne) związane z wypadkami bezurazowymi wynikają ze zranienia ludzi, zniszczenia mienia, zakłócenia procesu pracy. Takie wypadki należy rejestrować z uwagi na wymagania formalne, dotyczące postępowania w sprawie wypadków przy pracy, i przeprowadzić ich analizę w celu wskazania środków pozwalających na uniknięcie podobnych zdarzeń w przyszłości. Gdyby w szkole z przykładu 2.3 rejestrowano wcześniejsze poślizgnięcia uczniów, z pewnością wprowadzono by zmiany, które zapobiegłyby wypadkowi jednego z nich.

ZAPAMIĘTAJ

Należy zgłaszać nauczycielowi/opiekunowi praktycznej nauki zawodu wszystkie, nawet pozornie błahe, wypadki. Poważnym błędem jest rejestrowanie ich jako bezurazowe i tym samym zaniechanie badania zdarzeń. Niewielkie ułknięcie się / skaleczenie ucznia w pracowni, na stanowisku praktycznej nauki zawodu lub w innym miejscu w szkole bądź pozornie bezurazowy wypadek komunikacyjny mogą być przyczyną poważnej infekcji lub wstrząśnienia mózgu.

Centralny Instytut Ochrony Pracy podaje, że „negatywnym skutkiem zagrożeń zawodowych w skali świata dotknięta jest liczba 300 000 osób, które codziennie ulegają wypadkom przy pracy (tj. tyle, ilu mieszkańców liczą np. Białystok, Gliwice, Radom), w tym: 30 000 osób ulega wypadkom ciężkim (tj. tyle, ilu mieszkańców liczą np. Augustów, Kłodzko, Zakopane) i 600 osób ulega wypadkom śmiertelnym (jakby codziennie rozbijał się jeden Boeing 747 z kompletem pasażerów na pokładzie)”.

Rys. 2.1. Wypadki w budownictwie – śmiertelny wypadek podczas budowy spowodował dźwig przenoszący materiały, jedna osoba została ranna

Rys. 2.2. Wypadki w budownictwie – podczas budowy zginęło dwóch robotników przysypanych ziemią

- brak zabezpieczeń,
- nieprzestrzeganie przepisów bhp,
- zła organizacja pracy,
- nieuwaga (upadki na tym samym poziomie, upadki z wysokości i inne),
- awarie maszyn,
- wadliwa konstrukcja maszyn,
- ukryte wady materiałów.

Każda sytuacja podana powyżej może skutkować wypadkiem, dlatego nazywa się je **zagrożeniami wypadkowymi**.

ZAPAMIĘTAJ

Im większe zagrożenie, tym większa możliwość zaistnienia wypadku.

2.2 Choroby zawodowe

Jeśli warunki pracy nie odpowiadają wymaganiom higienicznym (np. pracownik jest narażony na działanie nadmiernego hałasu, pracuje w pomieszczeniu, w którym powietrze jest zanieczyszczone pyłami), występuje zagrożenie chorobowe. Dłuższy, nieraz wieloletni, okres pracy w warunkach takiego zagrożenia prowadzi do chorób zawodowych.

Choroba zawodowa to pojęcie medyczno-prawne. Oznacza schorzenie powstałe bezspornie lub z dużym prawdopodobieństwem na skutek działania czynników szkodliwych dla zdrowia występujących w środowisku pracy.

ZAPAMIĘTAJ

Chorobą zawodową może być tylko takie schorzenie, które ujęto w obowiązującym w kraju wykazie chorób zawodowych

Obowiązujący w Polsce wykaz stanowi załącznik do *Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie chorób zawodowych*. W tym wykazie znajdują się między

- obustronny trwały odbiorczy ubytek słuchu,
- pylica płuc,
- choroby układu wzrokowego wywołane czynnikami fizycznymi, chemicznymi lub biologicznymi,
- zespół wibracyjny,
- zespół cieśni w obrębie nadgarstka,
- przewlekłe choroby układu ruchu wywołane sposobem wykonywania pracy,
- ostre uogólnione reakcje alergiczne,
- astma oskrzelowa,
- choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa.

Z oceny Komisji Europejskiej wynika, że systematycznie wzrasta liczba „starych” chorób zawodowych (pylica, odbiorczy ubytek słuchu, zespół wibracyjny, astma oskrzelowa), a dodatkowo coraz większym problemem stają się choroby „nowe”, takie jak schorzenia układu mięśniowo-szkieletowego (bóle kręgosłupa, urazy stawów, chroniczne przeciążenie organizmu) oraz choroby wywołane napięciem psychicznym.

ZAPAMIĘTAJ

Ocenia się, że **choroby zawodowe** pojawiające się w związku z pracą biurową to choroby zawodowe przyszłości. Staną się wkrótce najliczniejszą grupą wśród wszystkich dolegliwości związanych z pracą. Mimo powszechnego przekonania, że praca w biurze jest raczej lekka, lista związanych z nią dokuczliwych objawów chorobowych jest dosyć długa.

Choroby zawodowe są objęte ubezpieczeniem społecznym (art. 237 k.p.). Możliwa jest jednak również **odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy** na zasadach ogólnych wynikających z *Kodeksu cywilnego*, nawet jeśli konkretne schorzenie nie jest chorobą zawodową według wykazu, ale powstanie w związku z warunkami środowiska pracy (umożliwia to art. 236 k.p.).

ZAPAMIĘTAJ

Zapobieganie chorobom zawodowym polega przede wszystkim na wykrywaniu i usuwaniu zagrożeń chorobowych w środowisku pracy oraz na badaniach lekarskich pracowników.

SPRAWDŹ SWOJĄ WIEDZĘ

1. Chorobą zawodową najczęściej występującą wśród pracowników kuźni jest:
 - a) przewlekła choroba narządu głosu.
 - b) uszkodzenia słuchu.
 - c) pylica płuc.
 - d) choroby zakaźne.
2. Higiena pracy to:
 - a) utrzymanie porządku na stanowisku pracy.
 - b) nauka o metodach utrzymywania czystości w pomieszczeniach przemysłowych

- c) działania zmierzające do uchronienia pracownika od utraty zdrowia, która może nastąpić w wyniku oddziaływania różnych czynników związanych z pracą.
 - d) stosowanie diety odpowiedniej do trybu życia.
3. Zapobieganie chorobom zawodowym polega na:
- a) badaniach lekarskich pracowników.
 - b) wykrywaniu i usuwaniu zagrożeń chorobowych w środowisku pracy.
 - c) wykrywaniu i usuwaniu zagrożeń chorobowych w środowisku pracy oraz na badaniach lekarskich pracowników.
 - d) stosowaniu przez pracowników odpowiedniej diety.
4. Pracownik rozlał w pracy substancję żrącą, przez co uszkodził stojący na stole mikroskop i swoją odzież. Zdarzenie to jest:
- a) zdarzeniem traktowanym na równi z wypadkiem przy pracy.
 - b) wypadkiem przy pracy.
 - c) wypadkiem indywidualnym.
 - d) zdarzeniem potencjalnie wypadkowym.

SPRAWDŹ SWOJE UMIEJĘTNOŚCI

Zadanie 1. Na podstawie art. 6 *Ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych* określ, jakie rodzaje świadczeń przysługują pracownikowi z tytułu wypadku przy pracy i choroby zawodowej. Podczas wykonywania zadania korzystaj z bazy Internetowego Systemu Aktów Prawnych (ISAP).